

Yıldız Teknik Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü

Uzaktan Eğitim 8. *Hafta* Konu Anlatımı

İKİNCİ MEŞRUTİYET DÖNEMİ

8. Ders

31 Mart Olayı



31 Mart Olayını hazırlayan nedenler ve aktörler:

1-Ahrar Fırkası'nın ülkenin iç ve dış konektöründeki nazik durumu gözetmeyen sorumsuz muhalefet anlayışı ile İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin muhalefeti zaman zaman şiddet yoluyla susturma yoluna giden gayri meşru yollara tevessül eden tutumu gerilimi sürekli tırmandırıyordu. Üstelik II. Abdülhamit döneminin deneyimli siyaset adamları olan ama devrimle birlikte gözden düşen Kamil Paşa gibi kimi isimler bu gerilimi daha da tırmandıran kışkırtıcı bir tutum içindeydiler.

2- Volkan gazetesi ve İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'nde odaklanan Meşrutiyet'in siyasal ve toplumsal yaşamda getirdiği yeniliklere karşı oluşmuş gelenekçi ciddi bir karşı tepki söz konusuydu.

3- Meşrutiyet karşıtı hareket için zorunlu askerlik mecburiyeti getirilen Medrese öğrencileri, alaylı subayların ordunun reforme edilmesi çerçevesinde eski konumlarını kaybetmesi, eski düzenleri bozulan bir kısım memurlar da gelenekçi muhalefet ile ittifak yaparak ciddi bir kitle tabanı yaratıyordu.

4-Özellikle Rum, Ermeni ve Arap milliyetçi oluşumları İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin merkezîyetçi politikalarına karşı bir başka muhalefet odağı meydana getiriyorlardı. En iyi olasılıkla özerk bir yönetim çatısı altında siyasal kaderlerini belirlemek isteyen bu topluluklar için İttihat ve Terakki Cemiyeti büyük bir siyasal engel olarak görülmeye başlanmıştı.

Hareket Ordusu 3. Ordu kumandanı Mahmut Şevket Paşa komutasında İstanbul'a ilerleyerek başkentte girdi. Hareket Ordusu düzeni sağladıktan sonra II. Abdülhamit'i hal'ini gerçekleştirdi. Yeni padişah olarak ise Beşinci Mehmet Reşat seçildi.

1909 Anayasa Değişiklikleri



31 Mart Olayından sonra dengeler tamamen değişmişti. Bu yüzden 31 Mart Olayından sonra kontrolü yeniden ele alan İttihat Terakki Cemiyeti 1909 yılının Ağustos ayında meşruti sistemi güçlendirici anayasal değişiklikler yaptı. Yürürlükte olan Kanun-i Esasi 33 yıl öncesinin koşullarında hazırlanmıştı ve I. Meşrutiyet anayasası sultanın başat ve egemen olduğu zayıf bir meşruti model olarak hazırlanmıştı.

Aslında bu değişikliklerle hakimiyet-i milliye ilkesi kabul edilerek bütün yetkilerin mecliste olduğu vurgulanıyordu. Bu değişikliklerin en önemli yönü parlamentonun güçlendirilmesi; padişahlık makamının ise sembolik bir konuma getirilmesi idi.

Kanun-i Esasi'de yapılan değişiklikler şöyleydi:

1-Padişah ve hanedan ailesinin harcamaları ödenek yasasına bağlanıyordu. Padişah tahta çıkarken anayasaya uyacağına vatan ve millete sadık kalacağına dair yemin edecekti artık.

2-Padişahın yetkileri sınırlanıyordu. A-Meclis açılış ve kapanışları padişahın izni olmadan artık mümkün olabiliyordu. B-Uluslararası antlaşmaları kabul ve onaylama yetkisi eskiden padişaha aitken bu yetki artık meclisindi. C-Padişaha sadece Sadrazam ve Şeyhülislamı atama yetkisi veriliyordu. Vezirleri yani kabine üyelerini ise padişah değil Sadrazam atıyordu. D-Sadrazamın atayacağı kabine meclisin güvenoyuna tabiydi. Bu değişiklikle padişah dilediği kişiyi değil meclisten güvenoyunu alabilecek bir sadrazamı atamak durumundaydı. E-Sadrazam ve kabine üyeleri bundan böyle padişaha değil Meclis'e hesap vereceklerdi bu değişikliklerle. Meclis ile kabine arasında bir ihtilaf çıkması durumunda kabine meclis çoğunluğuna uygun hareket edecek veya istifa edecekti.

3-Meclis- Mebusan üyelerinin yasa teklifi sunmaları kolaylaştırıldı. Gerek Ayan Meclisi gerekse de Meclis-i Mebusan üyeleri artık izne tabi olmadan yasa teklifinde bulunabiliyor, Şurayı Devlet yani Danıştay Mahkemesi yasama sürecinden çıkarılarak tamamen yüksek idare mahkemesi haline getiriliyor ve son olarak da padişahın mutlak veto yetkisi geciktirici veto yetkisine dönüştürülerek zayıflatılıyordu.

31 Mart Olayı'ndan Sonra Kurulan Hükümetler ve Siyasal Gelişmeler



Hüseyin Hilmi Paşa hükümetinin istifa etmesinden sonra İbrahim Hakkı Paşa yeni bir hükümet kurdu. Bu kabinedeki 31 Mart İsyanını bastırdığı için itibarı çok artan Mahmut Şevket Paşa Harbiye Nazırlığı'na getirildi. Bu dönem meclis içi çatışma ve bunalımlarla geçti.

İmparatorluğun Yemen isyanıyla meşgul olduğu bir sırada İtalya'nın 1911'de Osmanlı'nın Kuzey Afrika'da kalan son toprak parçasını işgal etmesine çok hazırlıksız yakalanılmıştı.

1911'de muhalif partilerin bir araya gelmesiyle Hürriyet ve İtilaf Fırkası kuruldu

1912 yılında Trablusgarp ve Yemen'de giderek zorlaşan koşullar ve Balkan devletlerinin düşmanca tutumlarının artması nedeniyle İttihat ve Terakki Cemiyeti seçimleri yenileme kararı aldı. Bu seçimler tarihimize sopalı seçimler olarak geçti.

1912 Balkan Savaşı



Seçimi İttihat ve Terakki Cemiyeti kazanmış ama İttihatçı karşıtı Gazi Ahmet Muhtar Paşa kabinesi kuruldu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun iç ve dış zorluklarını fırsata çevirmek üzere Rusya'nın öncülüğünde dört Balkan devleti Balkan Antantını imzaladılar.

1912 yılında başlayan savaşta Osmanlı imparatorluğu Edirne dahil olmak üzere Rumeli'deki bütün toprakları ve Ege adalarını kaybetti. Sadrazam Gazi Ahmet Paşa istifa etmiş ve İngiliz yanlısı siyasetiyle ve İttihatçı karşıtlığıyla bilinen Kamil Paşa sadrazamlığa getirilerek büyük güçleri diplomasi yoluyla ikna ederek bazı toprakları kurtarılması umuldu. Ancak bu hareketlerin tümü boş çıktı.

Osmanlı İmparatorluğu Midye-Enez çizgisini yeni sınır olarak kabul etmek zorunda kaldı. Balkan Savaşları sırasında yaklaşık 170 bin kilometre toprak kaybedildi. Yaklaşık 400000 kadar sivil Türk, katledildi. 1,5 milyon insan İstanbul ve Anadolu'ya geçti ve muhacir olarak çok zor koşullarda yaşam savaşı verdiler.

Babialı Baskını ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Tam İktidar Dönemi



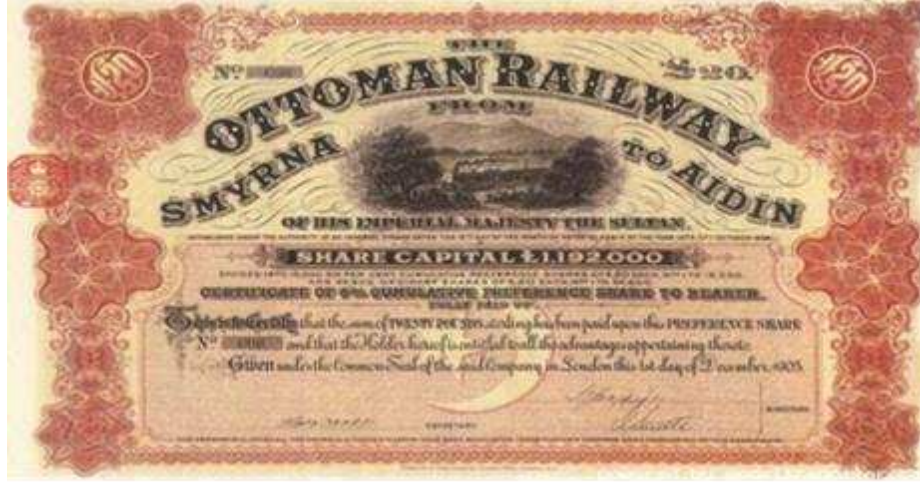
Edirne'nin Bulgarlara bırakılması üzerine İttihat ve Terakki Cemiyeti teşebbüse geçerek 23 Ocak 1913 tarihinde Babialı baskını yaptı. Üyeleri İttihat ve Terakki Cemiyeti mensuplarından oluşan yeni bir kabine kuruldu. Artık bu tarihten itibaren İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin tam iktidar dönemi başlıyordu.

23 Temmuz 1913'te İttihat ve Terakki Cemiyeti verdiği söz doğrultusunda Edirne'yi Bulgar işgalinden kurtarıldı.

İttihat ve Terakki 1913-1917 yılları arasında önemli reformlara imza attı:

- 1-İller ve Belediyeler yasası değiştirildi.
- 2-Kapitülasyonlar kaldırıldı.
- 3-Şer'i mahkemeler Adliye nezaretine bağlanarak yargıda çift başlılığın önüne geçildi.
- 4-Şeyhülislamlik kurumu bakanlar kurulunun dışına çıkarıldı.
- 5-Hukuk-u Aile Kararnamesi çıkarılarak medeni hukuka yakın bir düzenleme yapıldı
- 6-Medrese okulları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandı.

İttihat Terakki ve Milli İktisat Politikası

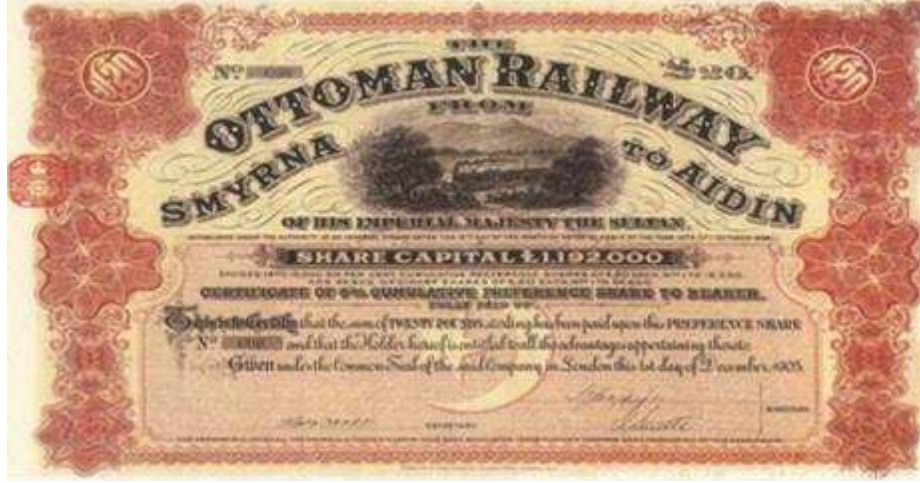


20. yüzyılın hemen başında klasik liberallerin düşünceleri gözden düşmüş bunun yerine devletin ekonomiye müdahaleciliğini savunan yeni bir anlayış hakim olmaya başlamıştı. Özellikle bu düşüncüyü savunan Alman “milli iktisat” ekolünün önemli ismi Friedrich List bizde İttihat Terakki’nin iki önemli ideologu Tekin Alp ve Ziya Gökalp üzerinde etkili olmuştu.

Modernleşmenin sadece hukuk, siyasal ve eğitim alanının düzeltilmesi suretiyle olamayacağı ekonomide de milli bir politika geliştirilmesi gerektiğini kuvvetli bir şekilde ilk defa idrak edenler İttihatçılar olmuştur.

İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin tam anlamıyla iktidara geldiği 1913-1918 yılları arasında milli iktisat anlayışı doğrultusunda müdahaleci ve devletçi bir iktisat politikasını benimsemekte gecikmediler.

İttihat Terakki ve Milli İktisat Politikası



Korumacı bir anlayışla milli bir iktisadi yapıyı oluşturabilmek için çeşitli reformlar ve düzenlemeler yapıldı:

- 1-Müslüman-Türk ticaret erbabı teşvik edildi. Yerli bir burjuva sınıfının yaratılması hedeflendi.
- 2-Yabancı şirketlere belli miktarda Türkçe bilen personel zorunluluğu getirildi.
- 3-Kapitülasyonlar kaldırıldı.
- 4-Gelişim aşamasındaki sanayiye koruyabilmek için gümrük vergileri yükseltildi.
- 5-Müslüman esnaf ve tüccar örgütleri kurularak ekonomide gayrimüslim tebaanın ağırlığı azaltılmaya çalışıldı.
- 6-Yabancı sermayeli şirket ve işletmeler satın alınarak millileştirildi.

Sonuç ve Değerlendirme



İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin özellikleri

- 1- İttihat ve Terakki Cemiyeti ekonomik sahada milli burjuvazi yaratma hedefini gütmüş bir partidir.
- 2-İttihat Terakki Cemiyeti zaman zaman sürece ve şartlara göre Osmanlıcılık, Batıcılık, İslamcılık ideolojilerini savunuyormuş gibi görünse de bu harekete yön veren asıl düşünce akımı Türkçülüktü.
- 3-İttihat ve Terakki Cemiyeti kamusal alanda İslami sembolleri yoğun şekilde kullanmış ama hukuk ve eğitim alanda laiklik yönünde kurumsal adımları cesaretle atabilmişti.
- 4-Kadrosal düzeyde yönetici memur zümresine dayanan parti büyük ölçüde Türk-Müslüman ağırlıklı bir sosyolojik yapıya seslenen bir parti niteliğindeydi.

Sonuç ve Değerlendirme



İttihat ve Terakki Cemiyeti, bu kısa sürede yaptıklarıyla kadrosal düzeyde ve tarihsel düzlemde Kurtuluş Savaşı'na bir altyapı ve zemin hazırlamıştı.

Tarık Zafer Tunaya'nın çok doğru bir saptamasıyla "II. Meşrutiyet cumhuriyetin bir laboratuvarıydı". Bu dönemde eğitim, hukuk ve orduda kurulan yeni teşkilatlar ve girişilen reformlar cumhuriyete giden yolu hızlandırdı. İkinci Meşrutiyet döneminin siyasal tarihimize kattığı en büyük yenilik ulusal egemenlik düşüncesinin yerleştirilmesidir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin siyasal mirası ve tarihsel mirası arasında bir ayrım çizgisi çekilmeden yapılacak bir değerlendirme de eksik kalacaktır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin artışıyla eksisiyle tartışmalı siyasi mirası ne olursa olsun 1908 Devrimi ulusal egemenlik fikri, ulus devlet modeli ve 1 asırdır Osmanlı İmparatorluğu'nda gelişen modernleşme sürecinin daha kurumsal açıdan yerleşmesi açısından çok büyük atılımdır. Bu tarihsel miras yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne olumlu bir altyapı bıraktı. Bugün bir değerlendirme yaparken 1908 konusunda alınacak olumlu ya da olumsuz bir tarihsel pozisyonun 1789 Fransız Devrimi'nin ideallerinin bizim topraklardaki yansımalarına ilişkin bir yaklaşım olduğu da hesap edilmelidir.